

Mellom omsorg og kontroll – et velferdsprofesjonsperspektiv på oppfølging av ungdom utenfor opplæring og arbeid

Between care and control – a welfare perspective on the follow-up of young people outside education and employment

Kaja Reegård

Forsker 2, NIFU Nordisk institutt for studier av forskning, innovasjon og utdanning, Oslo

kaja.reegard@kompetansenorge.no

Sammendrag

Ungdom som står utenfor opplæring og arbeid, skaper stor velferdspolitisk bekymring i alle de nordiske landene. Artikkelen tematiserer den velferdstjenesten som har ansvar for oppsøking, oppfølging og aktivering av ungdom i denne gruppen i Norge: rådgivere i oppfølgingstjenesten (OT). Med utgangspunkt i litteratur om velferdsprofesjonenes dobbeltrolle i både å hjelpe og kontrollere målgruppen, undersøker artikkelen hvordan velferdsstatens styringsintensjoner omformes i møtet med OT-rådgivernes praksis. Basert på intervjuer med OT-rådgivere, analyseres tre dilemmaer. For det første er det avveininger mellom å gi ungdommene omfattende hjelp, og samtidig unngå hjelpeavhengighet. For det andre gjelder det krevende grenser for oppsøkings- og disiplinierungsaktiviteten for samtidig å ivareta individets selvbestemmelse og autonomi. For det tredje er det prioritering av egen innsats i en profesjonspraksis underlagt styring og kontroll fra utdanningsmyndighetene, begrensede stillingsressurser og ungdom med komplekse hjelpebehov. Artikkelen bidrar til forståelser av økt kompleksitet i velferdsprofesjoners yrkesutøvelse når statens styringsinstrumenter og aktiveringsmålsetting utvides til å omfatte nye grupper.

Nøkkelord

Velferdsprofesjon, oppfølgingstjeneste, frafall fra videregående opplæring, styring, governmentality

Abstract

In Nordic welfare states, young people outside education, employment and training (NEET) are addressed with measures aimed at activating them by putting them back on the “right” track. This article examines the welfare professionals that are central to the follow-up and activation of young school dropouts in Norway: guidance counsellors in the Follow-up Service. The literature describes how welfare professions are characterized by a twofold role: both helping and controlling the target group. Drawing on interviews with guidance counsellors in the Follow-up Service, this article examines the ways in which the welfare state’s governing intentions are re-shaped through the counsellors’ daily work. The analysis identifies three dilemmas: first, considerations between close follow-up, yet avoiding support dependency; second, boundaries in the identifying and disciplining activity while simultaneously respecting the individual’s autonomy; and third, how to prioritize their efforts which are subsumed to governance and control from educational authorities, limited resources, and youth with complex help needs. Although the professionals expressed a strong sense of commitment, given the lack of resources they also felt frustration. The article contributes to the literature by offering insights into the challenges facing welfare professionals in the wake of the expansion of the welfare state’s governing techniques and the inclusion of new client groups in its activation ambitions.

Keywords

Welfare profession, follow-up service, school dropout, NEET, governmentality

Innledning

Ungt utenforskap har negative konsekvenser i et samfunnsøkonomisk og individuelt perspektiv. Ettersom utdanning i stadig større grad er nødvendig for å få innpass i arbeidsmarkedet, har dermed alle de nordiske landene mål om å øke gjennomføringsgraden i videregående opplæring (Helgøy, Homme, Lundahl & Rønneberg, 2019; Aaltonen, Berg & Karvonen, 2017). Sammenlignet med øvrige europeiske land har Norden imidlertid en lav andel av såkalte NEET – ungdom *not in education, employment or training*. Det reflekterer sterke økonomier og arbeidsmarkeder, samt høy tiltaksaktivitet rettet mot denne gruppen (Hyggen, 2015; Holte, Swart & Hiilamo, 2019). Det norske ungdomsarbeidsmarkedet absorberer relativt mange av dem med liten eller ingen formell kompetanse. Samtidig har andelen som gjennomfører videregående opplæring, økt noe de siste år i Norge (SSB, 2019a). Hele 70 prosent av NEET-gruppen er ikke aktive jobbsøkere, såkalte inaktive NEET, og sannsynligheten er større for at disse ungdommene har dårlig psykisk helse, opplevd mobbing og ensomhet (OECD, 2018; SSB, 2019b; Sveinsdottir, Eriksen, Baste, Hetland & Reme, 2018).

Artikkelens empiriske case er den velferdstjenesten som har ansvar for å tilby ungdom som står utenfor opplæring og arbeid, veiledning, rådgivning og/eller en plass på et tiltak på veien fram mot formell kompetanse: rådgivere i den fylkeskommunale¹ oppfølgings-tjenesten (OT). OT som velferdstjeneste føyer seg inn i rekken av (stadig flere) velferdsprofesjoner som skal aktivere, disiplinere, behandle og yte hjelp til borgerne (Järvinen & Mik-Meyer, 2003). OT ble etablert i 1994 i forbindelse med den omfattende utdanningsreformen, Reform 94. Da ble videregående opplæring rettighetsfestet, og det var også da utdanningsmyndighetene begynte å måle frafall, og siden den tid har en rekke tiltak blitt igangsatt for å øke gjennomføringsraten.

OT har et aktivt oppfølgingsansvar overfor ungdom opp til 21 år som har rett til videregående opplæring, men som står uten arbeid eller et opplæringstilbud. OT-rådgiverne skal til enhver tid ha oversikt over og aktivt kontakte ungdom i målgruppen. Det er 6,6 prosent av alle ungdommer i alderen 16–21 år² som er registrert i OT. To av fem kommer i aktivitet (i hovedsak i tiltak) i løpet av skoleåret (Utdanningsdirektoratet, 2019a). Det er imidlertid frivillig for ungdommen å motta bistand fra OT. OT har også en koordinerende funksjon mellom en rekke aktører som lærere og rådgivere i skolen, NAV, foresatte, Pedagogisk-psykologisk tjenestene (PPT), barnevernet, politi, uteseksjon, Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), bedrifter og ledere for lokale tiltak. OT har blitt kalt «de hemmelige tjenestene» (Utdanningsnytt, 2012). Dette henspiller på dens manglende synlighet i samfunnet. Evalueringer av OT ble gjennomført i forbindelse med Reform 94 (Grøgaard, Midtsundstad & Egge, 1999; Sandberg, 1998), i tillegg til evalueringen av Oppfølgingsprosjektet i Ny GIV³ (Sletten, Bakken & Lie, 2015). Utover dette har denne velferdstjenesten i liten grad vært gjenstand for forskning.

Litteraturen tegner et bilde av velferdsprofesjonenes arbeid som kjennetegnet av doble funksjoner, kryssende hensyn og dels uforenlige styringsformer (Saur, 2020). Mik-Meyer

-
1. Norge har tre administrative nivåer: statlig, fylkeskommunalt (11 fylkeskommuner per 1.1.2020 og kommunalt nivå (356 kommuner per 1.1.2020). Fylkeskommunen har først og fremst ansvar for videregående opplæring.
 2. Det er variasjon mellom fylkene, der enkelte inkluderer ungdom opp til 24 år i tjenestens målgruppe, som er siste år med ungdomsretten til videregående opplæring. En ny offentlig utredning foreslår utvidet rett for ungdom, og et økt ansvar for fylkeskommunene til å gi ungdommene en opplæring i tråd med ungdommenes forutsetninger og behov (NOU 2019: 25).
 3. Ny GIV er et partnerskap mellom sentrale aktører og sektorer for å styrke gjennomføringen i videregående opplæring (2010–2013). Oppfølgingsprosjektet var et av tre prosjekter i Ny GIV, og omhandlet forsterket samarbeid mellom oppfølgings-tjenesten, videregående skoler, kommunale tjenester og NAV om ungdom som står utenfor skole og arbeid.

og Villadsen (2013) beskriver en balansegang mellom et «ansvarsprinsipp» og et «omsorgsprinsipp» iboende i velferdsprofesjonene. Det innebærer henholdsvis både krav om å iverksette tiltak med sikte på å endre (uønsket) atferd, og krav om å respektere individets selvbestemmelse (Hennum, 2012). Mik-Meyer (2017) beskriver den tilsvarende doble funksjonen som å hjelpe, men det ligger samtidig krav om å disiplinere, kontrollere og aktivere brukerne. Et fellestrekk er forholdet mellom styring og autonomi i velferdstjenestenes virke (Järvinen & Mik-Meyer, 2012).

Hvilke utfordringer opplever OT-rådgivere i spennet mellom velferdsstatens styringsintensjoner og profesjonspraksis? Og hvilke utfordringer gir dette i dobbeltrollen mellom både å hjelpe og kontrollere målgruppen? Artikkelen undersøker disse to problemstillingene på grunnlag av 11 intervjuer med OT-rådgivere. I neste del presenteres artikkelens teoretiske bakteppe før studiens kontekst, datagrunnlag og metodiske tilnærming beskrives. Empirien analyseres deretter langs to hovedtemaer: først prioriteringer rådgiverne gjør mellom ungdom med sammensatte hjelpebehov i en profesjonspraksis underlagt styring og kontroll fra utdanningsmyndighetene. Deretter analyseres dilemmaer i den doble velferdsprofesjonsrolle bestående av krysspress mellom både å hjelpe og disiplinere målgruppen. Avslutningsvis diskuteres artikkelens funn opp mot dominerende foucauldianske perspektiver på *governmentality* i en velferdsprofesjonsramme.

Teoretisk rammeverk

Opp gjennom nyere tid har nasjoners styringsapparater blitt utviklet gjennom en stadig større interesse for individ og befolkning. Statene blir mer styringsdyktige, og det utvikles administrative apparater for overvåkning av befolkningen gjennom en rekke etater og instanser som iverksetter kontroll med fødsel, død, helsetilstand og utenforskap. Desentralisering av velferdsytelser kombinert med en sterk behovsøkning gir et misforhold mellom krav om omsorgsytelser og yteevne i norske kommuner. Det skaper dilemmaer på og mellom ulike nivåer i velferdsstaten (Juritzen, 2012). OT kan ses som et eksempel på statens utvidelse av aktiveringsmålsettingens nedslagsfelt, og de nye konsekvensene en utvidelse medfører: For det første innebærer det samarbeid med andre profesjoners aktiveringsbestrebelsler. Dels fordi ingen enkelt profesjon er enerådende med hensyn til aktivering, og dels fordi aktivering forutsetter samarbeid mellom ulike velferdsorganisasjoner som NAV (arbeids- og velferdsadministrasjonen), utdanningssektoren, barnevernstjenesten og helsesektoren. For det andre må velferdsprofesjonene, her OT, forholde seg til et krevende fenomen: i hvilken grad ungdommen kan og bør aktiveres. I tillegg kan måten oppfølgingen skjer på, ha betydning for hvorvidt aktivering lykkes eller ei. For det tredje er aktivering avhengig av ledige skoleplasser eller bedrifter (som tilbyr praksisplass) – forhold som er eksterne yrkesutøveren og ungdommen (Øverbye, 2013).

Utvidelsen av velferdsstatens aktiveringsmålsetting faller sammen med et skifte i statens måte å styre på – en utvikling som innebærer at styring gjennom påbud og forbud nedtones til fordel for kommunikativ styring gjennom informasjon, overtalelse, deliberasjon og forhandling (Øverbye, 2013; Christensen & Lægreid, 2007). Villadsen (2004), som i stor grad trekker på Foucaults tankegodt, viser hvordan idealer om velgjørenhet fra det 19. århundret vender tilbake i moderne tid, en velgjørenhet som imidlertid forventer en aktiv og selvstyrende hjelpmottaker. Et sentralt styringsverktøy er dialogen som brukes mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, omsorgsarbeider og klient (Karlsen & Villadsen, 2008; Juritzen, 2012). Statlig maktutøvelse som fremstår i mindre tilgjengelige former, er et felles utgangspunkt for dagens maktstudier (Rose, 2006; Dean, 2006; Mik-Meyer & Villadsen, 2013).

Studier har undersøkt hvordan maktutøvelse gjennom diskurser, rasjonaler og teknikker er en del av en rekke samfunnsmessige relasjoner, som for eksempel i det sosiale arbeidets relasjoner mellom rådgiver og borger eller helsearbeider og pasient (Nielsen & Andersen, 2017; Juritzen & Heggen, 2006).

Miller og Rose (2008) argumenterer for at «governance» ikke nødvendigvis skal ses som et middel for kontroll, men heller noe som tilbyr en løsning på et bestemt styringsproblem (Haikkola, 2019). Et sentralt poeng i Foucaults tekster, ikke bare i hans begrep om «styringskunsten», men også hans forståelse av makt, er at styringen strømmer fra ulike styreraktører som bidrar til å forme subjektets styring av seg selv. Politisk styring kan dermed forstås som en aktivitet som virker *i* eller *gjennom* den sosiale verdens praksisformer, snarere enn ved å transendere dem fra en ekstern "ovenfra-posisjon" (Nielsen & Andersen, 2017). Aktører i et foucauldiansk perspektiv blir dermed ikke sett som passive objekter, men der subjektivitet konstitueres gjennom styringsteknikker, makt, kunnskap og disiplinerende mekanismer (Raffnsøe, Mennicken & Miller, 2019).

Denne artikkelen søker å bidra til analyse av rommet mellom styringens mer eller mindre eksplisitte formulerte styringslogikker på den ene siden, og de praksisregimer som må forventes å besitte egne normer, logikker og strategier på den andre siden. I dette rommet er velferdsprofesjonene sentrale med delegert ansvar for å utforme velferdstjenestene. Velferdstjenestenes yrkesutøvere analyseres ofte med utgangspunkt i Lipskys (1980) begrep om bakkebyråkrater. I slike studier beskrives mangel på tid og ressurser som et problem – rammer de selv ikke rår over. Velferdstjenester kan preges av tvetydige mål, uklare definisjoner av hva som er god tjenestekvalitet, og en stadig økende avstand mellom de oppgavene som skal løses og de ressursene som er tilgjengelige. Dette skaper en rekke dilemmaer for profesjonsutøverne (Damsgaard & Eide, 2012).

Järvinen og Mik-Meyer (2012) beskriver hvordan velferdsprofesjonene må håndtere den nyliberale dobbelte funksjon med å gi hjelp og støtte, samtidig som de skal utøve kontroll over de borgerne de er i kontakt med. Samtidig er ofte yrkesutøverne selv gjenstand for kontroll (f.eks. Riksrevisjonen, 2016). Et slikt interaksjonistisk bakkebyråkrat-perspektiv innebærer et nedenfra-og-opp perspektiv der virkeligheten blir sett fra de ansattes ståsted.

Studiens kontekst og metodiske tilnærming

Fylkene er pålagt å ha en oppfølgingstjeneste. Hvordan denne organiseres, er imidlertid svært forskjellig, og varierer mellom og innad i fylker. En analyse av fylkeskommunenes nettsider viser at OT i de fleste av fylkene er samorganisert med PPT. En rekke fylker har opprettet lokale kontorer eller veiledningssentre for geografisk dekning. I Oslo er OT-rådgivere ofte samlokalisert på NAV-kontor eller som NAV-veileder på videregående skole i flere av bydelene.⁴ OT har både en koordinerende rolle, der en rekke ulike instanser skal samordnes for å få ungdom i meningsfull aktivitet, og en rådgivende rolle, der de veileder ungdom på vei mot formell kompetanse. Veien tilbake kan skje utenfor tilretteleggingen i den ordinære skolen, og tar ofte tar lengre tid enn det ordinære forløpet.

OT-rådgiverne mottar en liste fra fylkesadministrasjonen med oversikt over kontaktinformasjon til ungdom som til enhver tid har utdanningsrett, men som står utenfor opplæring og arbeid. Rådgiverne skal ta kontakt med disse ungdommene, og oppdatere deres status med en kode i listen. I kodeverket skilles det mellom ukjent aktivitet, under oppfølging

4. Se Oslostandard for Samarbeid om gjennomføring av videregående opplæring. En avtale mellom oppfølgingstjenesten, bydelene og NAV Oslo.

og veiledning, i aktivitet, avklart og tilmeldt, men ikke i målgruppen. Listene danner blant annet grunnlag for styringsinformasjon og statistikkproduksjon i Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet (Utdanningsdirektoratet, 2019b). Det er den fylkeskommunale utdanningsadministrasjonen som utøver kontroll og styring over OT-tjenesten, mens Utdanningsdirektoratet fører samlet statistikk over ungdom i målgruppen.

Artikkelens datamateriale er basert på 11 intervjuer med OT-rådgivere (åtte kvinner og tre menn) i to fylker. Ni av informantene hadde i hovedsak en koordinerende funksjon i sitt geografiske område, i tillegg til tett kontakt med ungdom. To informanter var tilknyttet en videregående skole, de øvrige var organisert under fylkesadministrasjonen. Informantene ble først og fremst rekruttert via informasjon på fylkenes nettsider, men også delvis via to kontakter: en som tidligere hadde jobbet som OT-rådgiver, og en annen kontakt via den fylkeskommunale utdanningsadministrasjonen. Informasjonsbrev ble vedlagt førstegangs-kontakt. Fylkene og informantenes anonymitet er ivaretatt i studien. Utvalgsstrategien kan kalles hensiktsmessig homogen sampling (Patton, 1990). Det vil si at jeg søkte informasjonsrike caser, der informantene representerte lite variasjon (alle knyttet til OT). Informantene hadde i hovedsak OT-oppgaver som sin hovedrolle, men utvalget inkluderte en rådgiver som kombinerte dette med andre roller i forbindelse med oppfølging av ungdom.

Kvalitative intervjuer ble brukt for å belyse hvordan OT-rådgivere erfarer sin arbeids-hverdag, sitt mandat og tjenestens immanente dilemmaer. Det ble benyttet en temaguide, der rådgiverne ble bedt om å beskrive typiske arbeidsoppgaver, oppfølgingsforløp, behov hos målgruppen samt frustrasjoner og gleder i jobben. Samtalen forløp fritt, der informan-ten i hovedsak styrte rekkefølgen på temaene for intervjuet. Informantene var ivrige etter å fortelle, så min oppgave ble i hovedsak å stille utdypende oppfølgingsspørsmål, og passe på at de forhåndsdefinerte overordnede temaene i tilstrekkelig grad ble dekket. Refleksjonsno-tater ble skrevet umiddelbart etter at hvert intervju var gjennomført. Der ble de viktigste inntrykkene og hovedpoeng samlet.

Intervjuene ble gjennomført på informantenes arbeidsplass, i hovedsak på vedkommen-des kontor eller på et pauserom på arbeidsplassen. Jeg hadde intervjuguiden, notatblokken og lydopptakeren ved meg, men forsøkte å la åpenhet og nysgjerrighet prege intervjuene. Jeg hadde opparbeidet meg noe kunnskap om OTs mandat og virkemåte før intervjuene, men jeg visste lite om deres konkrete arbeidshverdag, kontaktpunkter, og selvsagt deres vurdering av ulike forhold knyttet til oppfølgingsarbeidet av målgruppen. Intervjuene ble gjennomført mellom oktober og desember 2019. De ble gjennomført på informantenes arbeidsplass, og varte omkring 1 time og 30 minutter. Lydopptaker ble benyttet, og intervju-ene ble transkribert ordrett. Informantene er gitt fiktive navn for å ivareta deres anonymitet. Studien er tilrådd av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Studien er en del av et større prosjekt om ungdom som vender tilbake til videregående utdanning etter avbrudd (The comeback kids: a longitudinal study of dropouts' re-enrolment in upper secondary education).⁵

Analyseprosess

Analysen var av såkalt abduktiv karakter. Det vil si at «data har en sentral plass når det gjel-der å utvikle ideer, og forskerens teoretiske forankring gir perspektiver på hvordan dataene kan forstås» (Thagaard, 1998, s. 174). Konkret spilte teoretiske perspektiver om velferdspro-fesjonenes doble rolle inn og utgjorde grunnlaget for en teoretisk informert analyse av data.

5. Jeg vil takke anonyme fagfeller og prosjektmedarbeidere Marianne Takvam Kindt og Jon Rogstad for verdifulle kommentarer.

Etter utforskende analyse, basert på en første grundig gjennomlesning av transkripsjonene – i lys av det teoretiske bakteppet – ble transkripsjonene kodet i fem organiserende kategorier i NVivo: i) målgruppen, ii) arbeidshverdagen, iii) styring ovenfra, iv) organisering og koordinering samt v) dilemmaer i oppfølgingsarbeidet. Kodingsprosessen innebar gjentatte lesninger av hver transkripsjon og sammenslåing av overlappende kategorier og oppdeling av temaer som favnet for vidt (jf. Boyatzis, 1998). De kodede tekstbitene ble deretter lest separat for hver kategori for å se forholdet mellom de ulike kategoriene og søke etter sammenhenger og mønstre. I det følgende analyseres hovedmønstrene etter to temaer: i) rådgivernes utfordringer med å prioritere sin innsats mellom styring ovenfra, begrensede stillingsressurser og et stort antall ungdom med omfattende hjelpebehov, og ii) dilemmaer i den velferdsprofesjonelle dobbeltrolle mellom å hjelpe, men unngå hjelpeavhengighet og grenser for hvor langt man skulle gå i å oppsøke og aktivere ungdommen, men samtidig respektere deres selvbestemmelse og autonomi.

Prioriteringens kunst

Det dominerende bildet av OT-rådgivernes arbeidshverdag er at den er preget av mange og varierte oppgaver, relativt stor autonomi, men begrenset kapasitet grunnet få stillingsressurser. Dette innebærer følgende et dilemma, der krevende prioriteringer mellom ungdommene i målgruppen er iboende tjenestens karakter. På den ene siden har man en forpliktelse til å ivareta den enkelte ungdoms behov for individuell oppfølging og bistand. Det å hjelpe ungdom med svært komplekse og krevende utfordringer, som medfører enormt med oppfølging, kan føre til at man får hjulpet et færre antall ungdommer.⁶ På den andre siden har man et ansvar for å ivareta de forpliktelser OT har for å skape gode tilbud til alle ungdommene i målgruppen. Disse hensynene kan være uforenlige, og de må av OT-rådgiverne balanseres og avveies mot hverandre.

Bakkebyråkrater som OT-rådgiverne besitter makt og kontroll, men kan samtidig føle seg fratatt makt og underlagt kontroll. OT-rådgiverne blir selv kontrollert i sitt arbeid, noe som reduserte faglig autonomi og fleksibilitet. Den direkte kontrollen fra de fylkeskommunale utdanningsmyndighetene var særlig knyttet til OT-listene. Før hver ny utsending av oppdaterte lister måtte OT-rådgivere ha registrert minst tre henvendelser til hver ungdom. Flere av rådgiverne oppga at tjenesten har vært gjenstand for økt rapportering og kontroll de siste ti år. Enkelte rådgivere nedprioriterte imidlertid arbeidet med listen. Det ble begrunnet med at endring av ungdommenes status (hva slags type aktivitet de var i) i registreringssystemet ble opplevd som mindre meningsfull bruk av tid, sammenlignet med å møte ungdom ansikt-til-ansikt: «Vi er ikke så aktive med å jobbe med den listen. Det er mest for at staten og SSB skal ha oversikt over deres status» (Stine, OT9). Stine opplevde listene mest som et verktøy for kontroll av målgruppen for dem høyere opp i hierarkiet. Samtidig som at OT-rådgiverne skal oppsøke og følge opp ungdommene på OT-listen, er det i tillegg skoler, ungdom og foreldre som tar direkte kontakt. Forholdet mellom aktiv oppsøking via OT-listen og ungdom som selv tok kontakt, varierte mellom informantene. Guro beskriver arbeidet med disse listene:

Min jobb med å få ut disse listene, det er å kartlegge, og så må jeg ringe tilbake til alle skolene som de ungdommene på listen tilhører. Det er ganske tidkrevende arbeid for det er ikke alltid rådgiverne har tid el-

6. Oppfølgingsprosjektet i Ny GIV fant at samarbeidet mellom ulike instanser var blitt styrket, men fylkene hadde ikke lyktes med å vinkle tiltaksaktiviteten slik at relativt flere av de ungdommene som har vært lenge utenfor arbeid og opplæring, prioriteres (Sletten, Bakken & Lie, 2015).

ler mulighet til å prate, de har jo skoletimer og elever å følge opp. Så i tillegg til at vi ringer og bruker mye tid og ressurser på få tak i ungdommene, så må vi bruke mye tid og ressurser på melde fra til rådgiverne ved skolene om hva disse ungdommene driver med. (Guro, OT2)

Guro viste frustrasjon over mangel på koordinering og klarhet i arbeidsdelingen mellom OT-tjenestens ulike nivåer og mellom OT-tjenesten og skolene, særlig i forbindelse med oppdatering av ungdommenes status i OT-listen. Dette kunne dreie seg om dobbelregistrering i OT-listen, eller at OT-tjenesten ble koplet på for sent i en ungdoms frafallsprosess. Anita, OT-rådgiver med koordineringsfunksjon, fortalte at det ideelle er at skolen tar kontakt med OT-tjenesten allerede ved høyt fravær eller når skolen ser at eleven er i ferd med å falle ut.

Opplevelsen av mangel på tid og ressurser gikk igjen hos informantene – «Vi rekker ikke alle. Vi må gjøre noen prioriteringer» (Ane, OT10). Kontinuerlig oversikt over målgruppen er en viktig del av OTs arbeid, men stramme strukturelle rammer kunne resultere i at denne oppgaven, sammen med oppsøkende virksomhet, ble nedprioritert, da det allerede var (for) mange ungdommer de hadde i et oppfølgingsløp. Trude (OT1) stilte spørsmål ved om det var etisk forsvarlig å ta inn ungdom i et oppfølgingsløp som man ikke kunne gi god og tett oppfølging til. Utilstrekkeligheten informantene beskrev, handler om etiske avveininger i gapet mellom gode intensjoner og faktiske muligheter.

OT-rådgiver Guro fortalte om stor variasjon i målgruppen. Det gjorde at hun syntes det var vanskelig å prioritere sin innsats.

Det er noen saker, der det bare skulle en liten jobb til, selvtillit, mestringsfølelse, og så møter de faktisk opp. Og så er det andre saker som er veldig, veldig tunge, men det er på en måte veldig vanskelig å gi opp en sak også. Når man kommer inn og samarbeider, ungdommen sier, ja jeg skal forbedre meg, jeg skal bli bedre, så vil man så gjerne tro på ungdommen. Hvordan skal man prioritere der og da i situasjonen, når alle sakene føles like viktige? Det er vanskelig å se hvem som er mer tyngre eller mer håpløse enn andre da. (Guro, OT2)

Som Guro beskriver, står OT-tjenesten overfor et stort antall ungdom med store og sammensatte hjelpebehov. Videre var det stor variasjon i målgruppen når det gjaldt hvorvidt ungdommen selv ønsket å ta imot veiledning. Trude beskrev at hun i løpet av et halvt års tid kanskje er i kontakt med rundt 30 ungdom, og noen følger hun opp i lang tid, selv om de egentlig har blitt for gamle til å falle inn under målgruppen (opptil 21 år). På spørsmål om hvordan hun prioriterer hvilke ungdommer hun skulle bruke tid og ressurser på, svarte Trude:

Det går nok ut over de som er sykest, fordi det er såpass tidkrevende når de etter fire innkallinger fortsatt ikke har kommet, de svarer ikke hvis du prøver å få tak i dem. Da blir det litt sånn, OK, men da tar jeg Petra som sitter på kontoret mitt nå og er klar for at jeg ringer til tiltak x (anonymisert) å høre om det er ledig plass. Det handler også om min egen kompetanse, jeg kan jo ikke drive med noe behandling eller reise hjem til dem og dra dem ut av senga.

Intervjuer: Hva synes du er frustrerende i jobben din?

Det å ikke få hjulpet nok ungdom, det å ikke få fulgt dem opp så tett som jeg gjerne skulle gjort. For da blir det tallet så lite av hva jeg klarer å rekke over, hvis jeg virkelig skulle fulgt dem opp som jeg ønsker. Kanskje to i uka, da skulle jeg virkelig leid dem i hånda, da. Jeg har mye dårlig samvittighet over ungdom som glipper, og jeg ser at jeg har ikke sjans, liksom. Da må jeg prioritere de som kommer til meg, og som velger å være her og møte meg, og være med på en prosess. (...) det blir veldig begren-

set til dem som faktisk tar telefonen når man ringer, som ringer tilbake selv, og kommer hit til kontoret eller kommer til stedet hvor vi skal gjøre noe da. De klarer hvert fall å gi beskjed om at jeg er syk i dag, jeg får ikke kommet, kan vi sette opp et nytt møte? Fra noen blir det bare tyst. De kommer ikke, og så hører jeg ingenting. Nei og da er det liksom, ok, hvor mange ganger skal man prøve å ringe uten å få svar? (Trude, OT1)

Trude uttrykte at det er enklest å hjelpe dem som kanskje trenger hjelpen minst. Det var tungt og tidkrevende stadig å forsøke å nå ut til dem som står lengst unna tilbakeføring til det ordinære utdanningssystemet – som stadig bryter avtaler, og som er utilgjengelige. Frustrasjonen til Trude vokser ut av en arbeidssituasjon preget av for mange ungdom i målgruppen og for få ansatte i denne typen oppfølgingsarbeid. Det ble umulig å hjelpe alle som hadde behov for det, da hennes kapasitet var begrenset. Denne situasjonen førte til vanskelige etiske prioriteringer og dårlig samvittighet overfor dem hun ikke rakk å hjelpe.

Disse krevende prioriteringene som OT-rådgiverne kontinuerlig må håndtere, representerte en type utfordring mellom velferdsstatens styringsintensjoner, altså få flest mulig ungdom utenfor opplæring og arbeid inn i meningsfull aktivitet, og konkret profesjonspraksis preget av ungdom med store og omfattende hjelpebehov. Den praksisinformerte empirien viste at OT-listen representerer et kontrollverktøy, som derigjennom ikke bare OT-rådgiverne, men først og fremst ungdommene kontrolleres.

Profesjonspraksis mellom disiplinering og varme møter

OT-rådgiverne beskrev sitt arbeid med stort emosjonelt engasjement for fagområdet og for ungdommene. Da rådgiverne ble bedt om å beskrive en god dag på jobben, var det mange som fremhevet gode samtaler, der ungdommene åpnet seg, og man gjorde framskritt i veiledningsprosessen. Om målgruppen fortalte rådgiverne at ungdommene trenger omfattende bistand på veien fram mot fullføring av videregående skole. Det handler om ungdom med komplekse og sammensatte hjelpebehov, det vil si en livssituasjon hvor de har utfordringer på flere områder samtidig (jf. Hansen, Steen Jensen & Fløtten, 2020). Ungdommene står i veldig ulike, men store utfordringer, der det er mange av ungdommene som kunne ønske de klarte å fortsette på skolen, men som av ulike årsaker ikke klarer det. Informantene fortalte at flere sliter med vanskelige oppvekstvilkår, angst, språkproblemer (kort botid i Norge), rus, kriminalitet og fattigdom – og kombinasjoner av disse som gir store levekårsutfordringer. OT-rådgiverne oppga at det var suksess dersom de klarte å gi ungdommene tro på at de klarer noe – gi dem litt selvtillit og framtidshåp.

Flere av rådgiverne uttrykte ønske om å følge den enkelte ungdommen gjennom hele prosessen: fra kartlegging, veiledning/rådgivning, finne riktig tiltak og oppfølging av ungdommen på tiltaket. I tillegg var det flere rådgivere, som Ane, som også hjelper ungdommen med andre ting, som selvangivelse, søke boliglån, kjøre dem til legen for å skaffe dokumentasjon på fravær⁷ o.l.:

Det er ofte kaos rundt dem [ungdommene]. Når de er 18, slipper barnevernet dem, men de er jo ikke voksne. Vi prøver å roe ting litt. Vi hjelper til med andre ting, med livet utenfor, som å kjøre dem til legen, ordne ting på NAV. Men vi prøver å forberede dem på at vi ikke skal være her for evig. Det er lett for dem å bli avhengig av oss, men det er vanskelig innimellom når de ringer og er fortvilet. (Ane, OT10)

7. I 2016 innførte Norge en grense for udokumentert fravær i videregående opplæring, kalt fraværsgrensen. Bestemmelsen innebærer at dersom en elev har mer enn 10 prosent udokumentert fravær i timene i et fag, vil han eller hun som hovedregel ikke ha rett til å få halvårsvurdering med karakter eller standpunkt karakter i faget. <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/saksbehandling/fravar/fravar-i-videregaende/>

Ønsket om å gi omsorg og god hjelp til hver enkelt ungdom kunne, som Ane beskriver, gjøre det vanskelig å sette grenser for å unngå hjelpeavhengighet blant ungdommene. Rådgiverne strakk seg langt for å gi god oppfølging og støtte til den enkelte ungdom: «Hvis jeg vet at en ungdom står i noe, tar jeg med meg jobbtelefonen hjem. Eller, egentlig har jeg den alltid med meg.» (Mona, OT6). Samtidig som at rådgiverne ønsket å gi god støtte til ungdommene, var de også opptatt av å sette grenser for støtten. Dette var imidlertid ikke alltid like lett å gjennomføre i praksis.

Styrings- og kontrollaspektet ved velferdsprofesjonenes doble rolle var mindre uttalt fra rådgivernes side sammenlignet med hjelpe- og omsorgsaspektet. Dette kan ha sammenheng med at videregående opplæring er en rettighet og ikke en plikt, og at ungdommene som står utenfor opplæring og arbeid, ikke er pålagt å ta imot bistand fra OT. Like fullt skal OT til enhver tid ha oversikt over og oppsøke ungdom i målgruppen. OT-rådgiverne, som Guro i utdraget under, uttrykte at det kunne være vanskelig å vite hvor langt man skulle gå i det oppsøkende arbeid, og samtidig respektere individets selvbestemmelse.

Vi [ungdommen og OT-rådgiver] kartlegger sammen, og da, etter et sånt møte er det kanskje veldig mange av dem vi vet hva driver med, og så er det noen vi fortsatt ikke vet noe om. Da blir det egentlig bare å prøve alle mulige metoder for å prøve å kartlegge det. På et eller annet tidspunkt må man spørre hvor langt skal man gå, hvor mye skal man prøve, hva er etisk forsvarlig? Kan man dukke opp på døra og banke på når man har adressen? Eller blir det å trå over en sånn grense siden videregående er frivillig. Det er en sånn pågående diskusjon. Det vi har gjort så langt her, er at vi har sendt brev, SMS, ringt, men vi har ikke møtt opp på døra og banket på. (Guro, OT2)

Det varierte hvorvidt informantene dro på hjemmebesøk, og hvor langt de gikk i oppsøkingarbeidet. En rådgiver fortalte om en kollega som oppsøkte ungdom via Facebook, mens hun selv ikke syntes at det var greit. Guro uttrykte at det var etisk krevende å finne ut av hva som var et passelig nivå i oppsøkingarbeidet. Hun anså at hennes jobb var å få kontakt med ungdommene, og samtidig ønsket hun å respektere deres rett til selv å bestemme over eget liv – videregående er tross alt frivillig, som hun påpekte. Disse grenseoppgangene var overlatt til rådgiveren selv å finne ut av.

Velferdsprofesjoners doble rolle innebærer samtidige krav om å iverksette tiltak, disiplinere og kontrollere brukerne – og hjelpe og utvise omsorg (Mik-Meyer, 2017). Funnene viser at spennet, eller gapet, mellom velferdsstatens styringsintensjoner og profesjonspraksis gir utfordringer for OT-rådgiverne når de nettopp både skal hjelpe og kontrollere ungdommene. Dels handler det om mangel på tid og stillingsressurser, men det handler i størst grad om vanskelige avveininger mellom å være «lojal» mot tjenestens mål om å få flest mulig ungdom tilbake til utdanning (eller arbeid), og samtidig respektere at ikke alle ungdommene ønsket seg tilbake til skolen, eller at de ikke var i stand til å fullføre et opplæringsløp.

Diskusjon

Videregående opplæring i Norge er ikke obligatorisk, men det har nær sagt blitt en nødvendighet for inntreden på arbeidsmarkedet og et produktivt voksenliv. Så lenge det ikke er en plikt, har heller ikke OT et sett av negative sanksjoner eller avstengningsregler som kan iverksettes overfor ungdom som står utenfor opplæringsløpet, og som ikke ønsker å motta bistand og veiledning. Til rådighet har OT derimot såkalt kommunikative styringsmidler som typisk kjennetegnes av brukerinvolvering, individuelle planer, veiledning og oppfølging (Øverbye, 2013). I tråd med foucauldianske maktstudier, kan man si at disiplineringen av ungdommene og den statlige styringen utøves på subtile måter, men der relasjonen mel-

lom velferdsstatens ambisjoner, OT-rådgiver og ungdom like fullt er gjennomsyret av komplekse og subtile maktstrukturer i arbeidet med å kontrollere og styre ungdom tilbake på «rett spor».

Dilemmaene OT-rådgiverne beskriver, er kjent fra velferdsforskningslitteraturen, der de brukerne som er lettest å plassere på tiltak, i arbeid eller lignende, får mest oppmerksomhet, mens dem som trenger det mest, blir neglisjert (f.eks. Yates & Payne, 2006). Vike (2004) beskriver hvordan dette er en verdikollisjon som delegeres til bakkebyråkratene, der rådgivere gir uttrykk for mangel på tid og ressurser som et problem, og knytter dette til rammer de selv ikke rår over. I tråd med Vike (2004), viser også denne studien at rådgiverne følte dårlig samvittighet for at tjenestetilbudet ikke ivaretar ungdommenes (store) behov på en tilstrekkelig måte. Det viser en individualisering av «velferdstjenestens utilstrekkelighet» som rådgiverne tar innover seg, der manglende mulighet til å realisere idealene, fører til en utilstrekkelighetsfølelse som kan være emosjonelt belastende (Husso & Hirvonen, 2012; Rasmussen, 2004; Vike, 2002 i Skatvedt, Andvig & Baklien, 2015). OT-rådgiverne står dermed stadig i kryssende hensyn mellom profesjonsidealer, egen samvittighet og de begrensningene arbeidshverdagen byr på. I dette spenningsfeltet strekker de seg langt for å kompensere for systemets begrensninger.

Man kan si at statens styringsintensjoner omformes i møtet med yrkespraksis i at rådgiverne går utover sitt mandat, og strekker seg langt i å yte god bistand til disse ungdommene; de bistår for eksempel med å søke om lån, kjøre dem til legen og lignende, eller oppfølgingsløp kan fortsette til tross for at ungdommen har passert 21 år. Denne bistanden kan det være vanskelig å sette grenser for, for å unngå at ungdommene blir avhengige av den. Denne studien, sammen med studier av andre velferdsprofesjoner, har vist at bakkebyråkrater strekker seg langt for å kompensere for strukturelle svakheter i form av et misforhold mellom mange ungdommer i målgruppen med sammensatte hjelpebehov og få stillingsressurser. Omsorgsrollen utgjør den delen av arbeidet som rådgiverne identifiserer seg med, og finner stor mening i, mens de i større grad distanserer seg fra stillingens kontrollaspekt, der ungdom skal oppfølges tilbake til skolen, som «lydige» samfunnsnyttige borgere (Besley, 2010).

Omforming av styringsintensjon trenger imidlertid ikke forstås som noe negativt eller som en form for motmakt, men som en nødvendighet gitt tjenestens vide mandat og fleksible og autonome arbeidsform. Dette gir et stort «uregulert» rom der velferdsprofesjonsutøverne selv må finne ut av en rekke typer krysspress mellom disiplinering og varme møter, prioriteringer mellom dem som trenger mye eller mindre bistand, eller hvor langt man skal gå i å få tak i ungdom (som kanskje ikke ønsker å motta hjelp). Makten viser seg som en makt til å desentralisere dilemmaene som oppstår på grunn av ressursmangel og mange ungdom med store hjelpebehov. De ulike uttrykkene for styringens omforming innebærer ikke at styringens rasjonaler og teknikker er uten betydning, men er derimot en anerkjennelse av at de på ulike måter utfordres og endres når de innleires i praksis. Gjennom denne omformingsprosessen, som illustrerer hvordan statlig styring virker *gjennom* OT-rådgivernes praksis, konstitueres også deres subjektivitet – i det privatiserte spennet mellom omsorg og kontroll.

Referanser

- Aaltonen, S., Berg, P. & Karvonen, S. (2017). Affordances of Welfare Services – Perspectives of Young Clients. *Nordisk välfärdsforskning/Nordic Welfare Research*, 1(2), 30–38. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-4161-2017-01-04>

- Besley, T. (2010). Governmentality of youth: managing risky subjects. *Policy Futures in Education*, 8(5), 528–547. <https://doi.org/10.2304/pfie.2010.8.5.528>
- Boyatzis, R.E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Christensen, T. & Lægred, P. (2007). The whole-of-government approach to public sector reform. *Public Administration Review*, 67(6), 1059–1066. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00797.x>
- Damsgaard, H.L. & Eide, K. (2012). Utfordringer i velferdsstatens yrker – slik nyutdannede profesjonsutøvere ser det. *Fontene Forskning* 1/12, 69–81. Hentet fra <https://fonteneforskning.no/pdf-15.19493.0.3.66aa86cc6c>
- Dean, M. (2006). Governmentality and powers of life and death. I G. Marston & C. McDonald (Red.). *Analysing social policy: a governmental approach*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Grøgaard, J.B., Midtsundstad, T. & Egge, M. (1999). *Følge opp eller forfølge? Evaluering av Oppfølgingstjenesten i Reform 94* (Fafo-rapport 263). Oslo: Fafo.
- Haikkola, L. (2019). Shaping activation policy at the street level: Governing inactivity in youth unemployment services. *Acta Sociologica*, 62(3), 334–348. <https://doi.org/10.1177/0001699318784341>
- Hansen, I. L. S., Steen Jensen, R. & Fløtten, T. (2020). *Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats for barn og unge* (Fafo-rapport 2020:02). Oslo: Fafo. <https://fafo.no/images/pub/2020/20737.pdf>
- Helgøy, I., Homme, A., Lundahl, L. & Rønneberg, L. (2019). Combating low completion rates in Nordic welfare states: policy design in Norway and Sweden. *Comparative Education*, 55(3), 308–325. <https://doi.org/10.1080/03050068.2019.1619328>
- Hennum, N. (2012). Mot en standardisering av voksenhet? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne. *Sosiologi i dag*, 40(1–2), 57–75.
- Holte, H.B., Swart, I. & Hiilamo, H. (2019). The NEET concept in comparative youth research: the Nordic countries and South Africa. *Journal of Youth Studies*, 22(2), 356–272. <https://doi.org/10.1080/13676261.2018.1496406>
- Husso, M. & Hirvonen, H. (2012). Gendered Agency and Emotions in the Field of Care Work. *Gender, Work & Organization*, 19(1), 29–51.
- Hyggen, C. (2015). *Unge utenfor utdanning og arbeid i Norden. Utfordringer, innsatser og anbefalinger* (TemaNord 2015:536). København: Nordisk Ministerråd.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (Red.) (2003). *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (Red.) (2012). *At skabe en professionel: Ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Juritzen, T.I. (2012). *Omsorgsmakt – Foucaultinspirerte studier av maktens hvordan i sykehjem* (Doktoravhandling). Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Juritzen, T.I. & Heggen, K. (2006). Omsorgsmakt. Relasjonsnære sonderinger mellom makt og avmakt. *Sosiologi i dag*, 36(3), 61–80.
- Karlsen, M.P. & Villadsen, K. (2008). Who should do the talking? The proliferation of dialogue as governmental technology. *Culture and Organization*, 14(4), 345–363.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Mik-Meyer, N. (2017). *The power of citizens and professionals in welfare encounters. The influence of bureaucracy, market and psychology*. Manchester: Manchester University Press.
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2013). *Power and welfare. Understanding citizens' encounters with state welfare*. London: Taylor & Francis.
- Miller, P. & Rose, P. (2008). *Governing the present: administrating economic, social and personal life*. Oxford: Polity.
- Nielsen, M.H. & Andersen, N. (2017). Når styringens ambitioner udfordres af praksis. Om at analysere rummet imellem styrings intentioner og situationel praksis. *Dansk Sociologi*, 27(1), 15–34.
- NOU 2019: 25 (2019). *Med rett til å mestre. Struktur og innhold i videregående opplæring*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

- OECD (2018). *Investing in Youth: Norway*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264283671-en>.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Raffnsøe, S., Mennicken, A. & Miller, A. (2019). The Foucault effect in organization studies. *Organization Studies*, 40(2), 155–182.
- Rasmussen, B. (2004). Between Endless Needs and Limited Resources: The Gendered Construction of a Greedy Organization. *Gender, Work and Organization*, 11(5), 506–525.
- Riksrevisjonen (2016). *Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging av ungdom utenfor opplæring og arbeid* (Dokument 3:9 (2015–2016)). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rose, N. (2006). Governing "advanced" liberal democracies. I A. Sharma & A. Gupta (Red.), *The anthropology of the state. A Reader* (s. 144–162). Oxford: Blackwell Publishing.
- Sandberg, N. (1998). *Evaluering av OT i Akershus: organisering, ressursbruk, resultater* (Rapport 1998:16). Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Saur, E. (2020). Oppfølgingstjenesten – skolens bricoleurer? I H. Oldervik, E. Saur & H.P. Ulleberg (Red.). *Et mangfold av kvaliteter i videregående utdanning* (s. 173–190). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skatvedt, A., Andvig, E. & Baklien, B. (2015). Bakkebyråkratiets yttergrense. Hjemmetjenestens møte med eldre med psykiske helseproblemer. *Nordisk Tidsskrift for Helseforskning*, 11(1), 20–34. <https://doi.org/10.7557/14.3479>
- Sletten, M.A., Bakken, A. & Lie, P.A. (2015). *Oppfølgingsprosjektet i Ny GIV. Sluttrapport fra en kartleggingsstudie*. (NOVA Rapport 1/15). Oslo: NOVA.
- SSB (2019a). Gjennomføring i videregående opplæring. <https://www.ssb.no/vgogjen>
- SSB (2019b). Hvordan går det med unge som faller utenfor? <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/hvordan-gar-det-med-unge-som-faller-utenfor>
- Sveinsdottir, V., Eriksen, H.R., Baste, V., Hetland, J. & Reme, S.E. (2018). Young adults at risk of early work disability: who are they? *BMC Public Health*, 18, 1176. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6095-0>
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Utdanningsdirektoratet (2019a). Ungdom i oppfølgingstjenesten 2018–2019 (analyse). <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/tall-fra-oppfolgingstjenesten-juni-2019/>
- Utdanningsdirektoratet (2019b). Kodeverk for oppfølgingstjenesten (OT). <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/Kodeverk-for-oppfolgingstjenesten/>
- Utdanningsnytt (2012). <https://www.utdanningsnytt.no/frafallet-i-vgs-er-pa-vei-ned/201959>
- Vike, H. (2004). *Velferd uten grenser: Den norske velferdsstaten ved veiskillet*. Oslo: Akribe.
- Vike, H. (2002). *Maktens samvittighet*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS.
- Villadsen, K. (2004). Det sociale arbejdes genealogi: om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker. København: Hans Reitzels Forlag.
- Yates, S. & Payne, M. (2006). Not so NEET? A Critique of the Use of 'NEET' in Setting Targets for Interventions with Young People. *Journal of Youth Studies*, 9(3), 329–344. <https://doi.org/10.1080/13676260600805671>
- Øverbye, E. (2013). Velferdsprofesjonene i aktiveringsstaten: en studie av ambivalente relasjoner. I A. Molander & J.C. Smeby (Red.). *Profesjonsstudier II*. Oslo: Universitetsforlaget.